

DARBA VIDĒ BALSTĪTAS MĀCĪBAS AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS KONTEKSTĀ

Work-based Learning in the Context of Higher Education

Edgars Grandans

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Abstract. *The aim of the work is to find out how work-based learning should be implemented in the training of future teachers. To achieve this goal, the literature was researched on work-based learning models, modern study environment, paradigm shift in education. A questionnaire was compiled to find out how work-based learning would be implemented at the Rezekne Academy of Technology, and students studying in one of the study programs were interviewed. Based on the theoretical findings and the findings obtained during the research, proposals for the introduction of work-based learning at the Rezekne Academy of Technology were proposed.*

Keywords: *higher education, work based learning, teacher education, internships, learning programs.*

Ievads

Introduction

Augstākā izglītība, tāpat kā visas citas dzīves jomas, raksturojas ar straujām pārmaiņām. Tajā pat laikā, augstskolām ir īpaša loma un vieta katras valsts attīstībā, to ietekme katrā valstī atšķiras atkarībā no šo valstu vēsturiskās attīstības, konteksta un situācijas. Īpaši sarežģīta situācija ir Centrālās un Austrumeiropas valstīs, kurās kardināli mainās gan pašas valstis, gan augstākā izglītība, pie tam pati augstākā izglītība mainoties ietekmē arī daudzas citas valsts jomas – politiku, ekonomiku, kultūru, sociālo dzīvi. Kā viens no augstākās izglītības attīstības katalizatoriem ir minams Boloņas process.

Lai gan par darba vidē balstītām mācībām augstākajā izglītībā tiek runāts salīdzinoši nesen, tomēr pasaulē šī tēma jau ir aktuāla no pagājušā gadsimta astoņdesmitajiem gadiem. Kā norāda Costlija un Lesters, ka aizvien vairāk pieaug mijiedarbība starp izglītības iestādēm un darba devējiem (Lester & Costley, 2010).

Kvalitatīva skolotāju izglītošana ir aktuāla visās Eiropas un pasaules valstīs, kas rūpējas par ilgtspējīgu attīstību. Ne jau tikai ekonomikas līdzsvarota attīstība, saudzīga attieksme pret apkārtējo vidi, stabila sociālā aizsardzība vien spēj nodrošināt valstu un tautu ilgu un mērķtiecīgu izaugsmi. Tam pamatā ir cilvēks ar savām zināšanām, prasmēm, attieksmēm un spējām atbildīgi pieņemt lēmumus, izmantot zināšanas praktiskajā darbībā, sadarboties ar citiem cilvēkiem visās cilvēkdarbības jomās (Chisholm, Harris, Northwood, &

Johrendt, 2009). Patiesībā, citu valstu pieredze liecina, ka, piemēram, ķīmiķis, kurš apguvis skolotāja profesiju, ar lielu iespējamību spēs skolēniem palīdzēt apgūt dziļas zināšanas konkrētajā mācību priekšmetā.

Teorijas un prakses sasaistes nodrošināšanai ir nepieciešama darba vidē balstīta skolotāju izglītība, kas rosina studējošos uz pašvadītu mācīšanos un atbildības uzņemšanos par savām studijām. Zināšanu pasniegšana studiju procesā tiks pilnībā aizstāta ar profesionālās kompetences apguvi, aktīvi darbojoties mācību grupās, izstrādājot projektus, apgūstot konstruktīvas atgriezeniskās saites sniegšanas kultūru, reflektējot par savu darbu skolā

Kā viens no veidiem, kā topošajiem skolotājiem iegūtās teorētiskās zināšanas pielietot praktiski, ir mācību prakses, kuras tiek īstenotas arī Latvijā, tomēr tas nav pietiekami, lai varētu sagatavot jaunus speciālistus.

Pētījuma mērķis: izpētīt darba vidē balstītu mācību ieviešanas iespējas augstākajā izglītībā topošo pedagogu sagatavošanai un izstrādāt ieteikumus darba vidē balstītu mācību ieviešanai augstākajā izglītībā.

Ieskats teorētiskā pētījuma zinātniskās nostādņēs *Insights in the theoretical framework of scientific research*

Pētniece Sīfērste (Seufert, 2000) uzskata, ka darba vidē balstītas mācības atšķiras no vispārpieņemtā, tieši ar studenta iesaistes līmeni darba procesā un nepieciešamību pēc reālas darba pieredzes. Turklāt specifisku prasmju un kompetenču apguve darba vietā uzlabo studenta spēju rīkoties nestandarta situācijās, šādu viedokli atbalsta Glass (2002), kurš norāda, ka darba vidē balstītas mācībās svarīgākā ir darba vieta.

Darba vidē balstītas mācības var uztvert kā mācību modeli vai programmu, kur mācību mērķi, saturs, rezultāti ir vērsti uz reālajai dzīvei nepieciešamo zināšanu apguvi un šo zināšanu apguve notiek gan augstākās izglītības iestādē gan darba vietā. (Major, 2016)

Sabiedrībai par darba vidē balstītām mācībām ir jādomā, kā par divvirzienu tiltu, kurš savieno mācību iestādi ar potenciālo darba vietu, šī sadarbība nav iespējama bez valsts iesaistīšanās, jo tikai tā var radīt iespēju radīt apstākļus, lai jebkuru iestādi vai uzņēmumu padarītu par “klasi”, kurā mācīties topošajiem profesionāļiem, kuri vēlāk varēs izmantot savu potenciālu, lai sasniegtu augstu darba produktivitāti (Ismail, Mohamed, Omar, Heong, Kiong, 2015).

Izglītība ir vairāk procesa vadīšanas, bet ne iedarbības process uz audzēkņiem. Metodiskā ziņā audzēkņcentrēta pieeja nozīmē ‘mācīties atklājot, mācīties darot’. Ne mazāk svarīga ir paša audzēkņa darbība mācīšanās procesā – mācīšanās, kritiskā domāšana, radoša un inovatīva pieeja, zināšanu, prasmju un kompetenču veidošana (O'Neill & McMahon, 2005).

Izmaiņas, kas notiek dažādās darbības jomās, izvirza arvien jaunas prasības izglītības organizācijai un kvalitātei. Mūsdienu augstskolas absolventam vajadzētu būt ne tikai īpašām zināšanām, prasmēm un iemaņām, bet arī izjust

vajadzību pēc sasniegumiem un panākumiem; zināt, ka viņš būs pieprasīts darba tirgū. Tāpēc, studentiem ir jāievieš interese par zināšanu uzkrāšanu, patstāvīgu darbību un nepārtrauktu pašizglītību. Lai sasniegtu šos mērķus, viņiem ir jābūt motivācijai mācīties (Starodubceva, 2014).

Lielākajā daļā valstu izglītības reforma, kuras pamatā ir e-apmācības tehnoloģiju ieviešana, ir paaugstināta līdz valsts politikas pakāpei: Amerikas Savienotajās Valstīs, kur ir pieņemta jauna izglītības sistēmas attīstības stratēģija - pāreja no mācīšanās klasēs un bibliotēkas mācībām internetā, izmantojot elektroniskās bibliotēkas; Francijā, kur nacionālās sistēmas galvenais uzdevums izglītība paziņoja par IKT ieviešanu visās izglītības jomās process: no bērnudārza līdz pieaugušo izglītībai, un 2008. gadā valdības finansēta e-apmācības programma "100% digitālie kursi 100% praktikantu"; Somijā, Īrijā, Dienvidkorejā, kur tiek īstenotas īpašas valsts programmas e-apmācībai, kas ir kļuvusi par galveno izglītības modernizēšanas instrumentu (Mozaeva, 2013)

Darba vidē balstītas mācīšanās attīstība augstākajā izglītībā ir daļa no evolūcijas, no vienas puses, uzņēmuma iekšējo kursu izveidošanai un akreditēšanai, kā arī citi ar darba vietas izmantošanu kā mācību līdzekli mācību priekšmetiem (abas likumīgās prakses patstāvīgi), uz individuāla uz darbu balstīta "mācību satura" koncepciju, kas izaug no izglītojamā pieredze, darba konteksts un prakses kopiena (Lester, Costley, 2010).

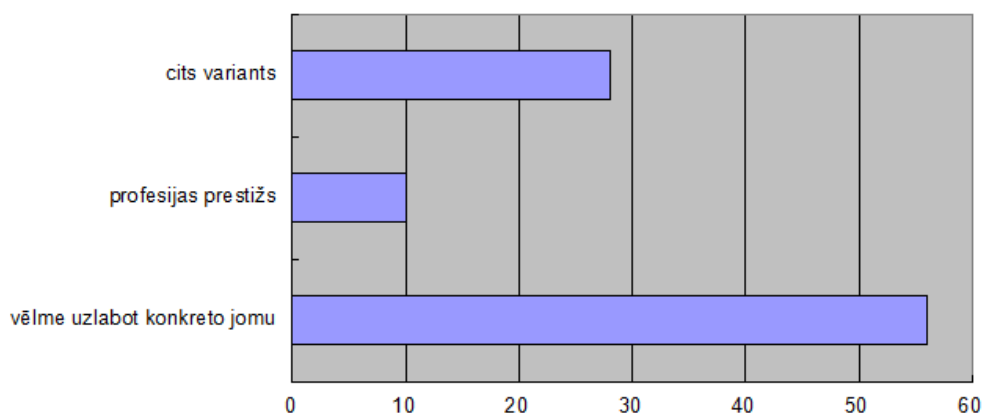
Ieskats praktiskajā pētījumā *Insights in the practical research*

Pētījuma ietvaros tika analizēts darba vidē balstītas mācīšanās ieviešanas iespējas Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā. Tika aptaujāti 94 Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas studenti, kuri studē bakalaura studiju programmās „Skolotājs” (Studiju modulis „Pamatizglītības pirmā posma skolotājs”, “Svešvalodas (angļu un vācu) skolotājs”, “Latviešu valodas kā dzimtas valodas un kā svešvalodas skolotājs”, “Speciālās izglītības skolotājs”.

Autors vēlējas noskaidrot, kāda bija respondentu motivācija izvēlēties studēt konkrētajā studiju programmā (skat. 1.att.).

Anketas rezultāti liecina, ka vairākums respondentu izvēlas konkrēto profesiju, jo vēlas uzlabot konkrēto darbības sfēru. Tāpat ievērojams skaits respondentu norādīja atbildi *cits*, kā variantu minot, ka viņiem ir nodrošināta darba vieta konkrētajā profesijā, izplatīta atbilde ir arī tāda, ka studējošajiem interesē konkrētā joma, kā arī viņiem ir vēlme uzsākt uzņēmējdarbību saistībā ar konkrēto jomu, vismazāk respondentu atbildēja, ka profesiju ir izvēlējušies profesijas prestiža dēļ. Studentus pēc profesijas izvēles var iedalīt trīs grupās: pirmo grupu veido studenti, kas orientēti uz izglītību kā profesiju, otro grupu veido uz uzņēmējdarbību orientēti studenti. Viņu attieksme pret izglītību ir pilnīgi atšķirīga: izglītība darbojas kā instruments (vai iespējamais sākuma posms), lai turpinātu mēģināt izveidot savu biznesu. Trešā grupa - studenti,

kurus, no vienas puses, var saukt par "neizlēmīgiem", un, no otras puses, izteiktas dažādas personiska, ikdienas plāna problēmas (Gomezo, Gerasimovoj, Gorelovoj, & Orlovoj, 2020).

1.attēls. *Motivācija izvēlēties konkrēto profesiju*
Figure 1 *Student motivation to choose specific profession*

Tāpat autors vēlējas noskaidrot, kādu mācību aktivitāšu pietrūkst studiju procesā Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā. Tika saņemtas šādas atbildes: praktisko nodarbību, mācību ekskursiju, ekspedīciju, radošo darbnīcu, tikšanos ar profesijas pārstāvjiem, iespējas ēnot profesionāļus.

Darba vidē balstītas mācības ir izglītojoša pieeja, kurā tiek izmantotas darbavietas, lai strukturētu mācīšanās pieredzi, kas veicina studentu intelektuālo, sociālo, akadēmisko un karjeras attīstību, un papildina tās ar skolas aktivitātēm, kas tiek piemērotas, nostiprinātas, uzlabotas vai paplašinātas mācībās, kas notiek darba vietā.

Autors vēlējas noskaidrot, kā ir mainījies respondentu viedoklis par izvēlēto profesiju pēc prakses. Tika iegūtas šādas atbildes: palicis nemainīgs, paplašinājies priekšstats par profesijas dziļumu, darbs izglītības jomā prasa daudz ieguldījuma, šķita, ka izvēlēta profesija ir vienkāršāka, nesamērīga alga pret padarīto, daudz laika jāpavada dokumentu izstrādē.

Autors secina, ka studentiem ir vispārīgas zināšanas par izvēlēto profesiju, tomēr pietrūkst dziļākas izpratnes par izvēlētas profesijas niansēm. Būtu vēlama lielāka profesijas pārstāvju iesaiste studiju procesā.

Secinājumi Conclusions

1. Darba vidē balstītas nenozīmē tikai iegūto teorētisko zināšanu pielietošanu praktiski, tā ir iespēja atrisināt problēmu, ar kuru saskaras daudzi darba meklētāji. Ir grūti iegūt darbu bez iepriekšējas darba pieredzes, un ir grūti iegūt darba pieredzi bez darba.

2. Saistībā ar iespēju strādāt konkrētā profesijā, ne vienmēr jauniešu cerības sakrīt ar dzīves realitāti, jo mūsdienās vairums darba devēju pieprasa pieredzi konkrētajā darba jomā.
3. 21.gadsimta izglītība ir studentiem vajadzīgo prasmju sniegšana, lai gūtu panākumus šajā jaunajā pasaulē, un palīdzot viņiem vairot pārliecību par šo prasmju praktizēšanu. Tā kā viņiem ir pieejams tik daudz informācijas, 21. gadsimta prasmes vairāk koncentrējas uz šīs informācijas jēgpilnu uztveri, kopīgošanu un lietošanu lietpratīgi.
4. Studentiem ir jāpilnveido digitālā pratība, jo modernās tehnoloģijas ieņem aizvien nozīmīgāku lomu gan sadzīvē, gan darba dzīvē.
5. Studenti ir motivēti apgūt izvēlēto profesiju, tomēr viņi vēlas sīkāk izpētīt konkrētās profesijas specifiku.
6. Ne visi studenti vēlas būt darba ņēmēji, ir jādomā, kā studiju procesā studentiem palīdzēt pilnveidot uzņēmējdarbības prasmes.

Priekšlikumi ***Proposals***

1. Izstrādājot studiju programmas, augstākās izglītības iestādēm būtu cieši jāsadarbojas ar uzņēmumiem, iestādēm, lai sagatavotu darba tirgum nepieciešamus profesionāļus.
2. Augstskolām ir jāizstrādā mehānismi, lai profilētu pasniedzējus un atlasītu tos, kuriem ir atbilstoša kompetence un kuri spēj izmantot īpašas darba vidē balstītu mācību metodes, kā arī nodrošinātu standartu salīdzināmību.
3. Ir svarīgi savlaicīgi sniegt atgriezenisko saiti par kvalitātes jautājumiem darba devējiem un izglītojamajiem un sekmēt saturīgu dialogu starp iesaistītajām pusēm.
4. Nepieciešams izveidot noteiktus kritērijus, lai varētu novērtēt, vai izvirzītie mērķi ir sasniegti.
5. Ieteicams izmantot supervīzijas gan studentiem, gan prakšu vadītājiem, jo tā savlaicīgi varēs pamanīt radušās problēmas un tās veiksmīgi atrisināt.

Summary

Research problem-Now that people are changing and evolving so fast, people need to adapt to the changing situation, such adaptation can create difficulties for young professionals who have good theoretical skills, but do not have enough skills to apply them in real life situations. introduction of the new curriculum, therefore it is necessary to improve the process of teacher education, placing more emphasis on practical education.

Object of research: study process

The subject of the research: teacher training in work-based learning.

Aim of the research: to study the introduction of work-based learning in higher education and to develop recommendations for higher education institutions to promote the introduction of work-based learning in teacher training

Research questions:

How can the training of prospective teachers in a work-based approach be implemented?

What are the research methods:

1) theoretical methods: research and analysis of scientific literature;

2) empirical research methods:

- questionnaire;

3) research data processing and analysis methods - descriptive and inferential statistics, visual graphical method for data representation. benefits of work-based learning?

Work-based learning enables students to prepare for the transition from study to work, allowing them to get acquainted with the work environment and their chosen career.

Society needs to think about work-based learning as a two-way bridge between an educational institution and a potential workplace, and this cooperation is not possible without public involvement, as only it can create the conditions to make any institution or company a 'classroom'. , in which to learn future professionals who will later be able to use their potential to achieve high productivity

Education is more of a process management, but not an exposure process to students. Methodologically, a student-centered approach means 'learning by discovering, learning by doing'. No less important is the student's own activity in the learning process - learning, critical thinking, creative and innovative approach, development of knowledge, skills and competencies.

Students are the reason why work-based learning programs exist in general. The success of the program depends on how it is able to involve students in it. In turn, lecturers and academic staff are coordinators. Students must be expertly led.

Research on the introduction of work-based learning in Rēzekne Academy of Technology

The aim of the research: to study the possibilities of introducing work-based learning in higher education for the preparation of future teachers, and to develop recommendations for the introduction of work-based learning in higher education.

Research base: Rezekne Academy of Technology students. Total number of respondents - 94. The 94 respondents were young people studying bachelor's degree in pedagogy at the Rezekne Academy of Technology, of whom 91 were women and 3 were men. Age range of the respondents - from 19 to 38 years. Research methods: questionnaire, mathematical data processing Microsoft Office Excel program (2011), to encapsulate data and to display computational results in diagrams. Also coded and processed in the program SPSS 25.0, which used descriptive statistical methods, to determine the distribution depending on the profile of the respondents.

Proposals

Higher education institutions should incorporate a workplace perspective into their curricula to better meet the needs of a changing society.

In developing study programs, higher education institutions should work closely with companies and institutions to prepare professionals for the labor market.

Higher education institutions need to develop mechanisms to profile teachers and select those who have the appropriate competences and are able to use specific work-based teaching methods, as well as to ensure comparability of standards.

It is important to provide timely feedback on quality issues to employers and learners and to promote meaningful dialogue between stakeholders.

Literatūra
References

- Chisholm, C., Harris, M., Northwood, D., & Johrendt, J. (2009). The Characterisation of Work-Based Learning by Consideration of the Theories of Experiential Learning. *European Journal of Education*, 44(3), 319-337. DOI:10.1111/j.1465-3435.2009.01394.x
- Gamezo, M.B., Gerasimova, B.C., Mashurceva, D.A., & Orlova, L.M., (2007). *Obshhaja psihologija*. Retrieved from <https://obuchalka.org/2012121368573/obschaya-psihologiya-gamezo-m-b-gerasimova-b-c-mashurceva-d-a-orlova-l-m-2007.html>
- Ismail, S., Mohamad, M. M., Omar, N., Heong, Y. M., & Kiong, T. T. (2015). A Comparison of the Work-based Learning Models and Implementation in Training Institutions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 204, 282–289. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.153>
- Lester, S., & Costley, C. (2010). Work-based learning at higher education level: value, practice and critique. *Studies in Higher Education*, 35(5), 561–575. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075070903216635>
- Major, D. (2016). Models of work-based learning, examples and reflections. *Journal of Work-Applied Management*, 8(1), 17–28. DOI: <https://doi.org/10.1108/jwam-03-2016-0003>
- Mozhaeva, G.V. (2013). *Jelektronnoe obuchenie v vuze: sovremennye tendencii razvitija*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/287410055.pdf>
- O'Neill, G. & McMahon, T. (2005). *Student-centred learning: What does it mean for students and lecturers?* Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/241465214_Student-centred_learning_What_does_it_mean_for_students_and_lecturers
- Seufert, S. (2000). Work Based Learning and Knowledge Management: An Integrated Concept of Organizational Learning. *ECIS 2000 Proceedings*. Retrieved from <https://aisel.aisnet.org/ecis2000/148/>
- Starodubceva, V. K. (2013). Motivacija studentov k obucheniju. *Sovremennye problemy nauki i obrazovanija (nauchnyj zhurnal)*. (n.d.). Retrieved from <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1561>